

Uluslararası "Tarihte Adana ve Çukurova" Sempozyumu Bildirileri Kitabı
(17-19 Nisan 2015 Adana - Türkiye)
International Symposium of "Adana and Çukurova in History" Proceeding Book
(17-19 April 2015, Adana/Turkey)

TARİHTE ADANA VE ÇUKUROVA CİLT I

**İLKÇAĞ'DAN ORTAÇAĞ'A
ADANA VE ÇUKUROVA**

**Editörler
Prof. Dr. Yılmaz KURT
M. Fatih SANSAR**

ADANA - 2016

TARİHTE ADANA VE ÇUKUROVA CİLT I

İLKÇAĞ'DAN ORTAÇAĞ'A ADANA VE ÇUKUROVA

Editörler

Prof. Dr. Yılmaz KURT
M. Fatih SANSAR

Takım ISBN: 978-605-9354-62-2

ISBN: 978-605-9354-63-9

DOI: 10.37609/akya.2333

Yayıncı Sertifika No : 25465

Yayın Koordinatörü : Yasin DİLMEN

Dil Editörü : Yrd. Doç. Dr. Ömer Tuğrul KARA

Yabancı Dil Editörü : Özge Gül ZEREY

Mizanpaj : Ayşe ÇÖMEZ

Kapak : Rahime DİLMEN

Baskı ve Cilt : Özyurt Matbaacılık, ANKARA/Nisan 2016

2016 AKADEMİSYEN A.Ş

Halk Sk. 5/A Yenişehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33

www.akademisyen.com

Bu kitabın yayın hakkı AKADEMİSYEN KİTABEVİ'ne aittir. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası Gereği herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınmaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz. Yazıların içerikleri yazarları bağlamaktadır.

Dağıtım Adresi

Akademisyen Kitabevi

Halk Sk. 5/A Yenişehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33

www.akademisyen.com

2016

SEMPOZYUM KURULLARI LİSTESİ / HEAD OF SYMPOSIUM LIST

SEMPOZYUM BAŞKANI / SYMPOSIUM PRESIDENT

Hüseyin SÖZLÜ Adana Büyükşehir Belediye Başkanı / Adana metropolitan municipality mayor

YÜRÜTME KURULU / EXECUTIVE COUNCIL

Prof. Dr. Yılmaz Kurt Ankara Üniversitesi / Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Hasan Babacan Mehmet Akif Ersoy Üniv. / Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Doç. Dr. Faruk Yıldırım Çukurova Üniversitesi / Çukurova University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Ömer Tuğrul Kara Çukurova Üniversitesi / Çukurova University, Turkey
Okutman M. Fatih Sansar Çukurova Üniversitesi / Çukurova University, Turkey
Halil Avşar Adana Büyükşehir Belediyesi / Adana Metropolitan Municipality
Mehmet Ali Arslan Adana Büyükşehir Belediyesi / Adana Metropolitan Municipality
Hacı Ahmet Yıldırım Adana İnsanına ve Kentine Hizmet Vakfı / Adana Human and Urban Development Foundation

BİLİM KURULU / SCIENCE COUNCIL

Prof. Dr. Abdulkadir Donuk, İstanbul Üniversitesi, Türkiye / İstanbul University, Turkey
Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu, Ankara Üniversitesi, Türkiye / Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Alpaslan Ceylan, Atatürk Üniversitesi, Türkiye / Atatürk University, Turkey
Prof. Dr. Altan Çetin, Gazi Üniversitesi, Türkiye / Gazi University, Turkey
Prof. Dr. Bülent Çukurova, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Prof. Dr. Cüneyt Kanat, Ege Üniversitesi / Ege University, Turkey
Prof. Dr. Ema Mirjkoviç, Nis Üniversitesi / SIRBIA
Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik, Fırat Üniversitesi, Türkiye / Fırat University, Turkey
Prof. Dr. Kemal Çiçek, İpek Üniversitesi, Türkiye / İpek University, Turkey
Prof. Dr. Maria-Claude Tremouille, Rome / İTALY
Prof. Dr. Mehmet İnbası, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye / Pamukkale University, Turkey
Prof. Dr. Metin Ayışığı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye / Yüzüncü Yıl University, Turkey
Prof. Dr. Mihai Maxim, Bükreş Üniversitesi, Romanya / Bukres University, Romania
Prof. Dr. Mirko Novak, Bern Üniversitesi / SWİTZERLAND

Doç. Dr. Ahmet Gündüz, Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye / Mustafa Kemal University, Turkey
Doç. Dr. Bekir Koçlar, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye / Yüzüncü Yıl University, Turkey
Doç. Dr. Celil Arslan, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Doç. Dr. Cevdet Kırpık, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Doç. Dr. Christopher Miller, Texas Üniversitesi ABD / Texas University, the USA
Doç. Dr. Duygu Saban Okesli, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Doç. Dr. Gözde Ramazanoğlu, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Cukurova University, Turkey
Doç. Dr. Kemal Çelik, Başkent Üniversitesi, Türkiye / Başkent University, Turkey
Doç. Dr. Mustafa Aksoy, Marmara Üniversitesi, Türkiye / Marmara University, Turkey
Doç. Dr. Mustafa Alkan, Gazi Üniversitesi, Türkiye / Gazi University, Turkey
Doç. Dr. Salim Gökçen, Erzincan Üniversitesi, Türkiye / Erzincan University, Turkey
Doç. Dr. Tamer Balcı, Texas Üniversitesi, ABD / Texas University, the USA
Doç. Dr. Yusuf Ziya Bildirici, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye / Pamukkale University, Turkey
Doç. Dr. Zübeyde Güneş Yağcı, Balıkesir Üniversitesi, Türkiye / Balıkesir University, Turkey
Doç. Dr. Zafer Gölen, Mehmet Akif Ersoy Ün., Türkiye / Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Ebru Güher, Korkut Ata Üniversitesi, Türkiye / Korkut Ata University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Erdem Çanak, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Serdar Girginer, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Süleyman Hatipoğlu, Mustafa Kemal Ün., Türkiye / Mustafa Kemal Unv., Turkey

DESTEK VEREN KURUMLAR

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Adana Valiliği

Çukurova Üniversitesi

Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Adana İnsanı ve Kentine Hizmet Vakfı

TAKDİM

Türklerin binlerce yıllık geçmi-
şe uzanan şanlı tarihinin araştırılması,
çeşitli akademik faaliyetlerle ortaya ko-
yulması, dolayısıyla milli bilincin oluşturu-
lması hayati derecede önemlidir. Ceyhan
Belediye Başkanı olduğum günden
itibaren Türk tarihi ve kültürünü inceleyen
bir çok çalışmaya destek verdiğimiz
gibi, "**Ceyhan'dan Ceyhan'a 1. Ceyhan
Sempozyumu**" adlı akademik çalışma
ile Çukurova tarihi ve kültürünü araştıran
kıymetli araştırmacılar bize bir "**bilgi
şöleni**" sunmuşlardır.

Adana Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na aday olduğumuzda yine Adana
ve Çukurova'nın tarihini ve kültürünü araştırma amacıyla yapılan her türlü çalışmaya
destek vereceğimizi ifade etmiştik. Ne yazık ki Adana ve Çukurova tarihi henüz kapsamlı
bir şekilde araştırılıp ortaya koyulmamıştı. Adanamızın marka değerini yükseltecek bir
çok önemli tarihi gelişme unutulup gitmişti. Adana Büyükşehir Belediye Başkanı seçildikten
hemen sonra, Adana tarihinin araştırılması konusunda arkadaşlarımız çalışmalara başladılar.
Belediyemizin tüm imkanlarını kullanarak Türkiye'den ve yurtdışından, Adana ve Çukurova
üzerine çalışma yapan akademisyen ve araştırmacıları Adana'da buluşturan "**1. Uluslararası
Tarihte Adana ve Çukurova Sempozyumu**"nu gerçekleştirdik.

17-19 Nisan 2015 tarihleri arasında yapılan, "**1. Uluslararası Tarihte Adana ve
Çukurova Sempozyumu**"na 40 farklı üniversiteden 170'ten fazla bilim insanı katılarak
bildirilerini sundular. Adana ve Çukurova tarihinin ilk defa bu kadar kapsamlı ve bir bütün
içerisinde ele alındığı bilimsel bir etkinliğe imza attık. Adana bölgesi, arkeoloji, tarih,
sanat tarihi, mimarlık, eğitim, kültür, vakıflar, tarım, ticaret, göç ve iskan, basın yayın
hayatı gibi önemli konulara temas edildi. Ramazanoğulları, Osmanlı döneminde Adana,
Milli Mücadele döneminde Adana ve Cumhuriyet döneminde Adana konularında bir çok
bildiri sunuldu. Fakat bu tür bilimsel çalışmaların kalıcı olabilmesi, sempozyumda sunulan
bildirilerin kitap halinde basılması ile mümkündür. Nitekim titiz bir çalışmanın sonucunda
sempozyum bildirileri toplanarak 4 cilt halinde kitaplaştırılmış oldu. Adana ve Çukurova
tarihini en eski devirlerden günümüze kadar ele alan bu dev eseri Adanamıza kazandırmış
olmaktan büyük gurur duyuyoruz.

Çukurova tarihi ve kültürü hakkında yapılmış her türlü çalışmayı destekleme ve
yayın haline getirme kararlılığımız devam etmektedir. Nitekim Adana Kent Arşivi kurma
çalışmalarımız devam etmekte olup, Osmanlı arşivlerinde bulunan Adana ile ilgili binlerce
belge Adana'ya getirilmiş ve araştırmacılar sunulmak üzere çalışmalara yapılmıştır.

Elinizde bulunan 4 ciltlik "**1. Uluslararası Tarihte Adana ve Çukurova Sempozyumu
Bildiri Kitabı**"nın Editörleri *Prof. Dr. Yılmaz KURT* ve *M. Fatih SANSAR* hocalarıma,
kitapta bildirileri bulunan tüm akademisyen ve araştırmacılara ve emeği geçen herkese
teşekkür ederim.

Hüseyin SÖZLÜ

Adana Büyükşehir Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

I. Uluslararası Tarihte Adana ve Çukurova Sempozyumu 17-19 Nisan 2015'te

Adana'nın görkemli bir otelinde yurt içinden ve yurt dışından gelen 170'den fazla akademisyenin katılımı ile gerçekleştirildi. Sempozyuma akademisyen ve araştırmacılar büyük ilgi göstermiş ve 300'den fazla bildiri özeti gönderilmişti. Bu bildirilerin çok azı akademik yetersizlikten, bir çoğu ise imkanlar nedeniyle elenmek zorunda kaldı. 150 farklı bildiri kabul edilerek bildiri sahipleri Adana'ya davet edildiler. Fakat bazı katılımcılar son anda mazeret bildirerek katılmadıklarından 135 farklı bildiriyle iki gün boyunca 4 ayrı salonda ve ek olarak tarihi Kız Lisesi binasında yapıldı.

Tarihte Adana ve Çukurova Sempozyumu'nu yapmaktaki asıl amacımız, yıllardır yeterince araştırılmayan şehir ve bölge tarihini, en eski devirlerden günümüze kadar bir bütünlük içinde *"Adana ve Çukurova Tarihi"*ni ele alan kapsamlı bir eser ortaya çıkarmaktı. Sempozyumda, Çukurova arkeolojisi, ilkçağlarda Adana, Roma-Bizans-Haçlılar dönemi, Çukurova'nın fethi ve Türkleşmesi, Ramazanoğulları dönemi, Osmanlı döneminde Adana, Milli Mücadele'de Adana, Cumhuriyet döneminde Adana, mimarlık tarihi, sanat tarihi, kültür vb. konularda birbirinden kıymetli bildiriler sunuldu. *"Söz uçar yazı kalır"* deyişinde olduğu gibi asıl önemli olan sempozyumda sunulan bildirilerin yazılı metinlerinin toplanması, akademik bir incelemeden geçirilerek kitap halinde basılması hepsinden daha önemliydi.

Adana sempozyumunda sunulan bildiriler kitapta listesi görülen *"Bilim ve Hakem Kurulu"*na gönderilerek titiz bir inceleme yapılmış, bir kaç makale akademik yetersizlikten dolayı elenmiştir. Dolayısıyla sempozyum bildiri kitabında yer alan makaleler *"uluslararası hakemli"* bir yayım olarak tescillenmiştir. Bildiri kitabını 2-3 ay içerisinde yayımlanmasını hedeflemiştik. Ancak makalelerin hakem inceleme sürecinin uzaması ve teknik bazı sorunlar nedeniyle biraz gecikmeli de olsa yayına hazır hale geldi. Eser başta söz verdiğimiz gibi 4 cilt halinde, yaklaşık 2.500 sayfalık bir *"Adana ve Çukurova Tarihi Külliyyatı"* Adanalı hemşehrilerimize ve tarihçilere ulaştırılmış oldu.

Eserin genel editörlüğünü Prof. Dr. Yılmaz Kurt ve M. Fatih Sansar üstlendi. Ayrıca Arkeoloji ve Eskiçağ Tarihi editörlüğünü Yrd. Doç. Dr. K.Serdar Girginer, Ortaçağ Tarihi Editörlüğünü Prof. Dr. Cüneyt Kanat, Yeniçağ Osmanlı Tarihi editörlüğünü Prof. Dr. Orhan Kılıç ve Prof. Dr. Yılmaz Kurt, Yakınçağ Osmanlı Tarihi editörlüğünü Prof. Dr. Hasan Babacan ve Prof. Dr. Salim Gökçen, Cumhuriyet Tarihi editörlüğünü Prof. Dr. Kemal Çelik, Adana ve Çukurova Kültürü editörlüğünü Doç.Dr. Faruk Yıldırım hocalarımız üstlendiler.

Adana'da tarih sempozyumu yapılması ve sempozyum bildiri kitabının yayınlanmasında emeği geçen Akademisyen Yayınevi'ne, Adana Büyükşehir Belediyesi çalışanlarına, Adana İnsanına ve Kentine Hizmet Vakfı Başkanı Hacı Ahmet Yıldırım'a teşekkür ederiz. Büyükşehir Belediye Başkanımız Sayın Hüseyin Sözlü'nün değerli himayeleri olmasaydı bu sempozyum hiçbir şekilde gerçekleşmezdi. Sempozyuma hayat veren ise uzak ve yakından davetimize icabet ederek katılım sağlayan değerli bilim insanlarının göz nurları ve alın terleri oldu. Adana'ya böylesine değerli bir eseri kazandıranların isimleri bu eserle birlikte sonsuza kadar yaşayacaktır. Selam ve saygı ile.

Editörler

Prof. Dr. Yılmaz KURT

M. Fatih SANSAR

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Kurulları Listesi

Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Hüseyin Sözlü'nün Takdim Yazısı

Önsöz

İçindekiler

I. BÖLÜM

İLKÇAĞ'DA ADANA VE ÇUKUROVA

Bölüm Editörü

Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

1. Prof. Dr. Mustafa H. Sayar, Çukurova Eskiçağ Tarihi Araştırmaları	11
2. Prof. Dr. Mirko Novak - Doç. Dr. Ekin Kozal, Ovalık Kilikya Bölgesi: Yeni Kronoloji	55
3. Prof. Dr. Alparslan Ceylan ve diğerleri, Osmaniye İli Tarihi ve Arkeolojik Araştırmalar	63
4. Yrd. Doç. Dr. Serdar Gırginer, Tatarlı Höyük Kazıları ve Kizzuvatna Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi	91
5. Dr. Deniz Yasin Meier, Sirkeli Höyük'ün Adana Tarihindeki Yeri ve Önemi	109
6. Yrd. Doç. Dr. Muhammet Fazıl Himmetoğlu, Eskiçağ Çukurovası'nın Halkları	117
7. Prof. Dr. Murat Durukan, Anazarbus, Aegeai ve Tarsus Kentlerinin Ticaret Yollarıyla Bağlantısı	127
8. Prof. Dr. Güngör Karauğuz, Hititler Döneminde Adana ve Çevresi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme	137
9. Yrd. Doç. Dr. Cemil Bülbül, <i>Çukurova Bölgesi'ndeki Antik Kentler</i>	151
10. Yrd. Doç. Dr. Hasan Buyruk, Çukurova'yı Orta Anadolu'ya Bağlayan Kuzey Kervan Yolu	161
11. Yrd. Doç. Dr. Nurgül Yıldırım, Yeni Asur Kral Yıllıkları Işığında Que (Çukurova) Tarihi	183
12. Yrd. Doç. Dr. Pınar Bülbül, Eskiçağ'da Adana ve Çevresinde Ekonomik Faaliyetler	193
13. Yrd. Doç. Dr. Sinan Mimaroğlu, Adana Müzesi'nde Bulunan Geç Antik Dönem Ticarî Amphoraları	203
14. Yrd. Doç. Dr. Hacı Çoban, Eskiçağ Antik Çukurova Tarihinde Kizzuvatna-Que-Hilakku Krallıklarının, Atlı Göçebe Bozkır Kavimlerinden İskit-Kimmerlerle İlişkileri	235
15. Yrd. Doç. Dr. Abdullah Üstün, Hunlar Anadolu'da: Bir Seferin Dört Edebiyattaki İzleri	251
16. Dr. Fatih Erhan, Roma Döneminde Adana	279

II. BÖLÜM

ORTAÇAĞ'DA ADANA VE ÇUKUROVA

Bölüm Editörü

Prof. Dr. Cüneyt KANAT

1. **Prof. Dr. Mustafa Demirci,**
Abbasiler Dönemine Adana ve Çukurova'nın İskânı ve İslamlaştırılması 309
2. **Prof. Dr. İlyas Gökhan-Okt. Mehmet Yusuf Çelik,**
Harun Reşid ve Oğulları Döneminde Adana ve Çevresi (786-842) 325
3. **Yrd. Doç. Dr. Emin Kırkıl,**
İslam Coğrafyacılarına Göre Sugur-Avasım Bölgesi ve Çukurova'da Türkler 353
4. **Doç. Dr. Ünal Taşkın,**
Vahram Kroniği'ne Göre Çukurova'nın Siyasî Durumu 361
5. **Prof. Dr. Muammer Gül,**
Ermenice Kaynaklara Göre Moğolların Kilikya Ermenileri İle Stratejik İttifakı 377
6. **Prof. Dr. Mehmet Ersan,**
I. Haçlı Seferi Sürecinde Çukurova 393
7. **Yrd. Doç. Dr. Gürhan Bahadır,**
Antakya Haçlı Prensligi İle Kilikya Ermeni Baronluğu
Arasındaki İlişkiler (1098-1130) 403
8. **Prof. Dr. Cüneyt Kanat,**
Ramazanoğlu Beyliği'nin Kurulmasında Memluk Devletinin Rolü Var mıydı? 421
9. **Prof. Dr. Altan Çetin,**
Çukurova'nın Türkleşmesine Memlûk Katkısı:
Kilikya Ermeni Baronluğu'nun Ortadan Kaldırılması 431
10. **Yrd. Doç. Dr. Fatma Akkuş Yiğit,**
Doğu Akdeniz'in Önemli Liman-Kalesi: Ayas 451
11. **Yrd. Doç. Dr. Mustafa Alican,**
Ortaçağ Arap Kaynaklarına Göre Misis 469
12. **Prof. Dr. Nusret Çam,**
Adana'daki Ramazanoğlu Mimari Eserlerinde Çeşitli Tesirler 483
13. **Yrd. Doç. Dr. Halil Sözlü,**
Kilikya Bölgesi Kalelerinden İki Örnek; Ceyhan Yılan Kale ve Silifke Kalesi 519
14. **Doç. Dr. Duygu Saban Ökesli,**
Adana Kalesi'nin Tarihçesi 545
15. **Yrd. Doç. Dr. Mustafa Akkuş,**
İlhanlıların Çukurova Politikaları ve Moğol Valilerin
Adana Bölgesindeki Uygulamaları 561
16. **Uzm. Çiğdem Kıranşan,**
Çukurova Türkmen Emir'ül Ümeralığının Kuruluşu:
Dulkadiroğulları'nın Ortaya Çıkışı 581